

7 De bevindingen van de Pensioencommissie

In deze paragraaf geeft de Pensioencommissie de volgens haar belangrijkste bevindingen weer uit de panelbijeenkomsten en de conferentie. Het gaat om een weergave en samenvatting van gedachten, ideeën en suggesties die door de deelnemers naar voren zijn gebracht en die op steun van meerdere andere deelnemers kunnen rekenen.

Uit zowel het debat als uit onderzoek komt naar voren dat het slecht gesteld is met het pensioenbewustzijn in Nederland. Mensen hebben weinig interesse in pensioen en weten er ook weinig van. De redenen die hiervoor worden aangevoerd, zowel uit ervaringen als uit onderzoek, zijn tegelijkertijd aangrijpingspunt voor de mogelijkheden het pensioenbewustzijn te vergroten.

De deelnemers aan het debat vinden het nodig dat het pensioenbewustzijn wordt vergroot en zij denken dat het pensioenbewustzijn ook vergroot kan worden.

In de panelbijeenkomsten is naar voren gekomen dat, mede gelet op het geringe pensioenbewustzijn, de Nederlandse systematiek waarbij bijna alle werknemers via de arbeidsovereenkomst verplicht deelnemen aan de pensioenregeling van de bedrijfstak of het bedrijf, zeer waardevol is. Op deze manier bouwt een zeer groot deel van de werknemers ondanks de geringe aandacht voor pensioen en ondanks de geringe financiële kennis, toch een aanvullend pensioen op. Het verplichte karakter sluit ook aan bij de bevindingen van de behavioral economics dat mensen slecht in staat zijn voor later te zorgen en de aanbeveling dat dit voor later zorgen voor hen gemakkelijk gemaakt moet worden.

Het feit dat voor velen de deelname verplicht is, betekent niet dat er geen aandacht meer nodig is voor pensioen. Door de verschillen tussen pensioenregelingen, zowel ouderdomspensioen als partnerpensioen, is het voor mensen belangrijk te weten hoe het in hun pensioenregeling is geregeld. Zowel voor het nemen van beslissingen bij bijvoorbeeld het veranderen van baan, als om te weten op welk pensioen men later kan rekenen.

De deelnemers aan het debat waarderen de initiatieven die door pensioenuitvoerders en anderen worden genomen om de betrokkenheid bij pensioen te vergroten.

Ook de informatieverplichting die onderdeel is van de Pensioenwet en de Principes voor goed pensioenfondsbestuur wordt gesteund.

De deelnemers wijzen er echter op dat de informatieplicht voor werkgevers en pensioenuitvoerders – met de bijkomende verplichting de informatie tijdig en in duidelijke en begrijpelijke bewoordingen te verstrekken – niet vanzelfsprekend leidt tot financiële kennis, de mogelijkheid een financiële planning te maken of tot pensioenbewustzijn.

Men is zich ervan bewust dat het vergroten van het pensioenbewustzijn niet met een paar eenvoudige maatregelen bewerkstelligd kan worden. Mensen hebben nu eenmaal moeite met het verzamelen en verwerken van informatie en hun keuze- en beslisproces wordt

bovendien door vele niet-rationele factoren beïnvloed. De grote inspanningen die de afgelopen jaren door pensioenuitvoerders en anderen zijn getroffen om de belangstelling voor en de kennis van pensioen te vergroten, illustreren dit: hun inspanningen hebben het pensioenbewustzijn nog niet daadwerkelijk kunnen vergroten.

Voor pensioenbewustzijn is behalve informatie ook nieuwsgierigheid nodig. Nieuwsgierigheid naar pensioen, naar waar men te zijner tijd op mag rekenen en naar waar men nu al op moet letten. Informatie en de wijze waarop deze informatie verstrekt wordt, kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan het vergroten van het pensioenbewustzijn. Het moet dan wel gaan om informatie die geconsumeerd wordt, die makkelijk te begrijpen is en die is toegespitst op groepen en aansluit bij gebeurtenissen in het persoonlijke leven.

Meer nog dan nu al gebeurt, moet daarom gebruik gemaakt worden van de kennis en de inzichten uit de verschillende wetenschappelijke disciplines (communicatie, marketing, behavioral economics, psychologie, et cetera.). Het gaat dan niet alleen om de aard van de communicatie, maar ook om de reacties van mensen op communicatie, op keuzeproblemen enzovoorts.

Mede daarom bepleit men dat pensioenuitvoerders samenwerken in het zoeken naar de beste methode voor communicatie en informatieverstrekking. Het doel is daarbij niet eenvormige communicatie of informatie maar het vergroten van de effectiviteit en efficiëntie van het proces.

Bij dit alles is ook aandacht nodig voor de onderliggende pensioenafspraken tussen sociale partners en de vraag of deze afspraken kunnen resulteren in een duidelijke pensioenregeling die zich goed laat communiceren.

Ook het onderwijs kan volgens velen een bijdrage leveren aan de financiële kennis en daarmee aan het financiële en pensioenbewustzijn. Bepleit wordt dat in het onderwijs aandacht komt voor het omgaan met geld, rondkomen, sparen en lenen maar ook hypotheek en pensioen. Het zijn aspecten waar alle leerlingen vroeger of later mee te maken krijgen en waarmee ze, passend bij de fase en het niveau van het onderwijs, binnen de daarvoor geschikte vakken en lessen kennis zouden moeten maken¹.

Bijzondere aandacht wordt gevraagd van het beroepsonderwijs voor de financiële aspecten van het zelfstandig ondernemerschap en de plaats van de pensioenvoorziening daarin.

Van de zelfstandige ondernemers (zzp'ers) is onduidelijk in hoeverre zij een oudedagsvoorziening opbouwen en in hoeverre de opgebouwde oudedagsvoorziening voldoende is. Toch vinden de deelnemers aan het debat dat het zelfstandig ondernemerschap met zich brengt dat men ook zelf verantwoordelijkheid neemt voor de oudedagsvoorziening. Goede en gerichte voorlichting is daarbij dan wel van groot belang. Binnen deze doel-

1 De Pensioencommissie wil in dit kader ook de initiatieven van CentiQ onder de aandacht brengen.

groep dient in de voorlichting afzonderlijk aandacht te worden besteed aan de specifieke omstandigheden van vrouwelijke zelfstandigen/zzp'ers. Verder is erop gewezen dat in een beleid dat is gericht op het bevorderen van het zelfstandig ondernemerschap, zelfstandigen dezelfde fiscale ruimte voor pensioenopbouw zouden moeten hebben als werknemers.

Een belangrijk onderdeel van het pensioenstelsel is de AOW. Ook hier blijkt de kennis beperkt en kan een laag pensioenbewustzijn tot problemen leiden. Met name de onvolledige AOW-opbouw en de 2015-maatregel zijn hier debet aan. Bepleit is de informatie op deze punten te verbeteren en diegenen van wie bekend is dat zij een onvolledige AOW-uitkering zullen krijgen, daar tijdig van op de hoogte te stellen². Door de deelnemers is ook verwezen naar het SER-advies *Onvolledige AOW-opbouw* waarin de raad bepleit te bezien of de nu gehanteerde opbouwperiode van 50 jaar nog adequaat is³.

Er wordt heel veel waarde gehecht aan de spoedige invoering van het pensioenregister. Het pensioenregister, dat in 2011 operationeel moet zijn, zal individuele gegevens bevatten over het pensioen in de eerste en de tweede pijler⁴. De verwachting is dat de mogelijkheid op een eenvoudige wijze zicht te krijgen op het toekomstige pensioeninkomen (wat mag ik verwachten als ik met pensioen ga, wat als ik eerder stop met werken en wat als ik nog even doorwerk) een stimulans zal betekenen voor het pensioenbewustzijn. Om deze sommen goed te kunnen maken is kennis van alle bestaande pensioenaanspraken nodig. Het pensioenregister kan daarin voorzien. Het is dan wel van belang dat de daarin opgenomen informatie correct, actueel en zo volledig mogelijk is.

Ten slotte vinden de deelnemers aan het debat het van groot belang dat er een aanbod is van onafhankelijke pensioeninformatie. Het gaat hierbij om een centraal punt vanwaaruit mensen onafhankelijk geïnformeerd worden over de algemene aspecten van pensioen, over zaken waarop men moet letten bij pensioenregelingen en over momenten waarbij men op het pensioen moet letten. Pensioenkijker.nl vervult op dit moment al een dergelijke rol. Volgens de deelnemers zou deze versterkt kunnen worden door enerzijds de informatieverstrekking (nog) meer toe te snijden op verschillende groepen en anderzijds door het ook mogelijk te maken direct vragen te stellen aan een dergelijk gremium, per e-mail maar ook per telefoon.

2 Inmiddels is bekend geworden dat de SVB vanaf 2008 een begin zal maken met het vervroegd informeren van toekomstige AOW'ers over hun AOW-hiaat. Begonnen wordt met de groepen die het dichtst tegen hun AOW aanzitten. Het streven is erop gericht in de toekomst op een zodanig vroeg tijdstip alle ingezetenen te informeren over het AOW-hiaat dat zij nog tijdig maatregelen kunnen treffen. Zie: Tweede Kamer, vergaderjaar 2007-2008, 29 549, nr. 14, vraag 30.

3 SER (2000) *Advies Onvolledige AOW-opbouw*, publicatienr. 00/05, Den Haag.

4 Het register zal waarschijnlijk te zijner tijd ook gegevens uit de derde pijler gaan bevatten.